

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาความรู้ของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในวนอุทยานโกสัมพี : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลห้วยขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัด
มหาสารคาม ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยขวาง อำเภอ
โกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในวนอุทยานโกสัมพี
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ของประชาชน ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี

สมมุติฐานของการวิจัย

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัด
มหาสารคาม มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยาน
โกสัมพีโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับต่ำ

2. ประชาชนที่มีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม
ต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูเรือนในเขตเทศบาลตำบล
ห้วยขวาง จำนวน 2,064 ครอบครัว
2. กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มตามโควต้าและสุ่มแบบบังเอิญจาก
จำนวน 350 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตของการวิจัย ลักษณะคำถามเป็นแบบทดสอบให้เลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ได้ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป จำนวน 15 ข้อ (จากข้อที่ 1 – 15) พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.32 ถึง 0.93 และมีค่าความยากง่ายของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.35 – 0.74 หากค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี Kr-20 ของ คูเดอริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.72

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี จำนวน 15 ข้อ (จากข้อที่ 16 – 30) พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.46 ถึง 0.95 และมีค่าความยากง่ายของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.35 – 0.74 หากค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี Kr-20 ของคูเดอริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์ของแบบทดสอบ ผู้วิจัยนำแบบทดสอบที่ได้จัดสร้างขึ้น ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง ด้วยตนเอง ในช่วงเดือนกันยายน 2544 – ตุลาคม 2544 ได้แบบทดสอบที่สมบูรณ์ 350 ชุด และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม SPSS For Windows

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือตอบถูกได้คะแนนข้อละ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ศูนย์ (0) คะแนน
2. นำผลคะแนนที่ได้หาค่าร้อยละของคะแนนรวม

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติร้อยละ

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

โดยใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละของคะแนนเปรียบเทียบกับเกณฑ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้สถิติของเซฟเฟ่

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวน 350 คน พบว่า เพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายคิดเป็นร้อยละ 62.9 เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 37.1 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 19 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมาคือกลุ่มอายุระหว่าง 1-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.4 กลุ่มอายุระหว่าง 31 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.9 และกลุ่มอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.7 และมีระดับการศึกษาประถมศึกษาสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือกลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษาถึงอนุปริญญาคิดเป็นร้อยละ 38.3 และกลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 21.7

2. ระดับความรู้ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปและความรู้ในวนอุทยานโกสัมพี จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับต่ำทุกระดับ การศึกษา เมื่อจำแนกเป็นรายด้านความรู้ทั่วไปและความรู้ในวนอุทยานโกสัมพีพบว่ายังอยู่ในระดับต่ำ

3. การเปรียบเทียบความรู้ของประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีความรู้มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาถึงอนุปริญญา และประชาชนที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึง

อนุปริญาญามีความรู้มากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาความรู้ของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่ควรศึกษาดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปและความรู้ในวนอุทยานโกสัมพีโดยรวม (30 ข้อ) มีค่าเฉลี่ยเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในระดับต่ำ (ร้อยละ 33.32) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ แต่ผลการวิจัยขัดแย้งกับปรากฏพิพม์ ศราทรทัต (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี และขัดแย้งกับจำเนียร โสงขุนทด (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 63.02)

การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากประชาชนไม่ได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าจะมีระดับการศึกษาที่ต่างกัน เพราะอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชน รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้เกี่ยวข้องก็ได้ประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี ไม่มีความต่อเนื่องจึงส่งผลให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพีอยู่ในระดับต่ำ

2. ผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพีสัย จังหวัดมหาสารคาม มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำทั้ง 2 ด้าน เรียงค่าจากมากไปน้อยคือ

ความรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป (ข้อที่ 1 – 15) ทุกระดับการศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในระดับต่ำ (ร้อยละ 34.72) เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของประชาชนพบว่า มีระดับความรู้ที่ระดับต่ำอยู่ 2 ระดับ เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษา (ร้อยละ 41.00) ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 20.14) และระดับการศึกษาของประชาชนที่มีระดับความรู้ค่อนข้างต่ำ 1 ระดับคือ ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 50.53)

ความรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี (ข้อที่ 16 – 30) ทุกระดับการศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในระดับต่ำ (ร้อยละ 32.61) เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของประชาชนพบว่า มีระดับความรู้ที่ระดับต่ำ ทั้ง 3 ระดับ เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 34.47) ระดับการศึกษามัธยมศึกษาถึงอนุปริญญา (ร้อยละ 33.88) และระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 30.38)

จะเห็นว่า ด้านความรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไป มีระดับความรู้มากที่สุด เพราะในส่วนของ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไป เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยทั่วไปจากด้านการศึกษาในสถานศึกษาการประชาสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐและเอกชน

ในส่วนของ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในวนอุทยานโกสัมพีนั้นเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีความเจาะจงเฉพาะในส่วน ของวนอุทยานโกสัมพี ซึ่งส่วนใหญ่การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพีก่อนข้างจำกัด ประชาชนที่เข้าไปเที่ยวชมก็เพื่อไปดูและให้อาหารลิงที่อาศัยอยู่ในบริเวณวนอุทยานโกสัมพี โดยไม่ได้คิดคำนึงถึงเรื่องของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี รวมถึงการศึกษาในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพี ก็ไม่มีหลักสูตรในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพีที่ถูกต้อง จึงเป็นเหตุให้ประชาชนมีระดับความรู้ในส่วนของ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพีอยู่ในระดับต่ำ

3. ผลการเปรียบเทียบความรู้ของประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานโกสัมพี อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีความรู้มากกว่าประชาชนที่มีระดับ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึงอนุปริญญา และประชาชนที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยม ศึกษาถึงอนุปริญญา มีความรู้มากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสฤทธิวรรณ จันทรมิรินทร์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนที่อยู่ใกล้วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมของ วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ การศึกษาครั้งนี้พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีการคำนึงถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ ตรงกันข้าม กับประชาชนที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง ซึ่งมีการคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และมุมมองเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป เพราะประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ขึ้นไปย่อมมีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าประชาชนที่มี การศึกษาค่อนข้างต่ำ เพราะสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุและเหตุผลที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืนมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษา ทุกแห่งทุกระดับใน เขตจังหวัดมหาสารคาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอโกสุมพิสัย ควรถือเป็นแนวปฏิบัติ ในการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาในเขตวนอุทยานโกสัมพี เพื่อให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ วนอุทยานโกสัมพี และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จากเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้โดยตรง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรง ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในวนอุทยานโกสัมพี

1.2 หน่วยงานในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง ทุกหน่วยทั้งของรัฐและของเอกชน ต้องมีการปรึกษาหารือร่วมมือกัน และมีการประสานความร่วมมือกับประชาชนในเขตเทศบาลพิทักษ์รักษาวนอุทยานแห่งนี้ โดยการให้ความรู้กับประชาชน และหลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมใด ๆ อันจะก่อให้เกิดกับประชาชน และหลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมใด ๆ อันจะก่อให้เกิดการทำลายป่า ก่อให้เกิดความสกปรก ก่อให้เกิดการรบกวนความเป็นอยู่ที่เป็นธรรมชาติของสัตว์ป่าทุกชนิด ในวนอุทยานโกสัมพี

1.3 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม และเทศบาลตำบลหัวขวางต้องถือเป็นภาระหน้าที่ โดยตรงในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในวนอุทยานโกสัมพี โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการอบรมนักเรียนนักศึกษาประชาชนทั่วไป รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการกำกับดูแล รักษา อนุรักษ์ พัฒนา และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในวนอุทยานแห่งชาติ

1.4 จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้บริหารระดับจังหวัดต้องถือเป็นนโยบายของจังหวัดในการพิทักษ์รักษาวนอุทยานโกสัมพี เป็นนโยบายของจังหวัดในการพิทักษ์รักษาวนอุทยานโกสัมพีและทรัพยากรธรรมชาติในเขตจังหวัดมหาสารคาม และให้ข้าราชการทุกหน่วยงานมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาติในเขตจังหวัดมหาสารคาม

1.5 กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น และจัดให้มีเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางวิชาการ และพนักงานพิทักษ์วนอุทยาน ทั้งนี้เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการให้ความรู้ด้านวิชาการ และพิทักษ์รักษาวนอุทยานโกสัมพี ไม่ให้มีการบุกรุกหรือทำลายหรือการกระทำใด ๆ อันมีลักษณะในการทำลายต้นไม้อายุหรือสัตว์ หรือรบกวนสัตว์ ในวนอุทยานโกสัมพี ควรปลูกต้นไม้ที่เป็นอาหารของลิงได้เพื่ออาหารจะได้พอเพียงไม่ไปรบกวนชาวบ้านใกล้เคียงโดยการปลูกต้นไม้ เช่น กะเบา ตะขบ มะเดื่อ ไทร หว้า หวดชา เพิ่มเติม

1.6 รัฐบาล จะต้องมีกฎหมาย จะโดยตรงเป็นกฎกระทรวงหรือกฎหมายในลักษณะอื่นที่สามารถอนุรักษ์ป่าและป้องกันไม่ให้มีการทำลายป่าและสัตว์ป่า หรือทรัพยากรธรรมชาติในเขตวนอุทยาน พร้อมทั้งไม่อนุญาตให้จัดกิจกรรมใด ๆ อันเป็นการทำลายทรัพยากร

ธรรมชาติ หรือรบกวนความเป็นอยู่ของสัตว์ป่า นอกจากนี้กฎหมายฉบับนั้นยังต้องให้อำนาจพนักงานรักษาป่าที่จะจับกุมผู้ไม่เคารพกฎหมายอีกด้วย เช่น สถานีวิทยุ เอฟเอ็ม (FM) และ เอเอ็ม (AM) ซึ่งมีอยู่ถึง 5 สถานี ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในวนอุทยานโกสัมพี โดยการประชาสัมพันธ์โดยตรงหรือสอดแทรกความรู้ในรายการของตนเอง อันจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังมีความรู้ มีความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์วนอุทยานแห่งนี้

1.7 สื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนในจังหวัดมหาสารคาม เช่น สถานีวิทยุ เอฟเอ็ม และ เอเอ็ม ซึ่งมีอยู่ถึง 5 สถานี ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในวนอุทยานโกสัมพี โดยการประชาสัมพันธ์โดยตรงหรือสอดแทรกความรู้ในรายการของตนเอง อันจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังมีความรู้ มีความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์วนอุทยานแห่งนี้

1.8 ผู้นำชุมชน เช่น ประธานชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีโอกาสเข้ามาชมวนอุทยานโกสัมพี เพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์นั้น พร้อมทั้งจะสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับประชาชนในเขตปกครองของตนเองได้ และนอกจากนั้นยังต้องสนับสนุนให้ประชาชนในเขตปกครองของตนเองมีโอกาสเข้ามาชมวนอุทยานโกสัมพีอย่างเป็นทางการและในเชิงวิชาการด้วย

1.9 ประชาชน ประชาชนควรถือหลักการพัฒนาเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

1.9.1 ควรมีสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด ถ้ามีต้องให้มีลักษณะที่กลมกลืนกับธรรมชาติ

1.9.2 ควรงดการใช้ยานพาหนะใด ๆ เข้าไปภายในเขตวนอุทยาน เพื่อไม่ให้ไอเสีย คราบน้ำมัน และเสียงไปรบกวนและทำลายธรรมชาติ และสัตว์ป่า

1.9.3 ให้ระงับการสร้างศาลาพักผ่อนในวนอุทยาน และการปรับปรุงภูมิทัศน์ใด ๆ ที่ไม่เป็นธรรมชาติ โดยให้ใช้งบประมาณดังกล่าวสร้างรั้วโดยรอบบริเวณวนอุทยาน สร้างประตูรั้วเพื่อห้ามไม่ให้ยานยนต์ใด ๆ เข้าไปในวนอุทยาน รวมถึงห้องสุขาในบริเวณที่เหมาะสมแทน

1.9.4 บริเวณหน้าวนอุทยาน อาจพิจารณาสร้างสำนักงานและที่พักผู้ดูแลวนอุทยาน ห้องนิทรรศการอธิบายถึงพันธุ์ไม้ หรือชนิดของนก และสัตว์ต่าง ๆ ที่มีในวนอุทยาน รวมถึงแผงสำหรับขายของที่ระลึก

1.9.5 ให้สร้างทางเท้าแทนทางรถยนต์เข้าวนอุทยานที่มีอยู่แล้ว โดยให้เป็นทางเท้าที่มีลักษณะเข้ากับธรรมชาติ

1.9.6 เร่งดำเนินการให้จัดตั้งคณะกรรมการของชาวบ้านเพื่อการพิทักษ์วนอุทยาน ในลักษณะขององค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐบาล (Non-Governmental Organization - NGO) และไม่มีผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้มีการจัดการต่าง ๆ ในการบริหารการใช้ประโยชน์จากวนอุทยานตามปรัชญาและหลักการที่ว่าไว้ ซึ่งอาจรวมถึงการห้ามยานยนต์ทุกชนิดเข้าไปในบริเวณวนอุทยาน

1.9.7 ห้ามจัดงานมหกรรม หรือมหรสพใด ๆ

1.9.8 การพิจารณาเก็บค่าเข้าชมวนอุทยานและนำเงินที่ได้มาใช้ในการบำรุงรักษาวนอุทยาน

1.9.9 ควรจัดให้มีการตรวจสอบสภาพลิงเป็นประจำทุกปี และการควบคุมโรคของลิงที่อาจจะระบาดมาถึงคนได้

1.9.10 การจัดขายอาหารให้กับลิงต้องมีการคำนึงถึงสุขภาพของลิง เช่น ควรให้มีการขายผลไม้ต่าง ๆ โดยไม่ให้มีการขายถั่วลิสง หรือให้ขายได้ในจำนวนจำกัด เนื่องจากถั่วลิสงและขนมหวานเป็นอันตรายแก่สุขภาพของลิง

1.9.11 ควรจัดให้มีโครงการปลูกไม้เพิ่มขึ้นผลเพื่อเป็นอาหารตามธรรมชาติของลิง

1.9.12 ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับชีววิทยาของลิง และพฤติกรรมที่น่าสนใจเพื่อให้ประชาชน และเยาวชนที่อยู่โดยรอบ รวมทั้งนักท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจความเป็นอยู่และพฤติกรรมของลิงมากขึ้น

1.9.13 ควรมีการปรับปรุงหนองน้ำภายในวนอุทยาน ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ ในฤดูแล้งและประมาณ 5 ไร่ในฤดูฝน หนองน้ำแห่งนี้แหล่งน้ำและอาหารที่สำคัญของลิง รวมทั้งเป็นบริเวณที่มีพรรณไม้ขึ้นค่อนข้างหนาแน่นเหมาะแก่การเป็นสถานที่เล่นและออกกำลังกายของลิงวัยเด็กและลิงวัยรุ่น

คุณค่าของวนอุทยานแห่งนี้ในระยะยาว จะอยู่ที่ความเป็นธรรมชาติของวนอุทยานเอง ซึ่งนับวันจะหายากยิ่งขึ้น วนอุทยานได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงในช่วง 20 - 30 ปีที่ผ่านมา และต้องการฟื้นฟูสภาพโดยเร่งด่วนและจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเรื่องความรู้ของนักเรียน ระดับประถมปลาย และระดับมัธยมของโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม หรือเกี่ยวกับสวนอุทยานโกสุมพิสัย

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมของประชาชน หลังจากได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสวนอุทยานโกสุมพิสัย

2.3 ควรทำการวิจัยเรื่องผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลต่อสิ่งมีชีวิตในสวนอุทยานโกสุมพิสัย

2.4 ควรทำการวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับชีวิตความเป็นอยู่ประชาชนในชุมชน เทศบาลตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.5 ควรทำการวิจัยเรื่องภาวะทางสายเลือดชิดหรือสายเลือดเดียวกันของลิงที่ส่งผลถึงความพิการในลักษณะต่าง ๆ ของร่างกาย

2.6 ควรทำการวิจัยเรื่องศึกษาพฤติกรรมและความเป็นอยู่ของลิง

2.7 ควรทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาและอนุรักษ์สวนอุทยานโกสุมพิสัย

2.8 ควรทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการภายในสวนอุทยานโกสุมพิสัย